

بررسی عوامل مؤثر بر کاهش جرائم فردی و افزایش امنیت در فضاهای شهری با استفاده از نظریه CPTED

۱. دکتر حامد حیاتی، مدرس و استادیار گروه معماری، دکتری تخصصی معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز، اهواز، ایران.
۲. فرنوش رستمی*، دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری، مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی خوزستان، اهواز، ایران.
۳. زهرا پودات، دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری، مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی خوزستان، اهواز، ایران.

چکیده:

امروزه امنیت در فضاهای شهری یکی از مهم‌ترین شاخص‌های کیفیت زندگی و کیفیت فضا محسوب می‌شود و به‌رغم اینکه مسأله امنیت در هر جامعه یک مقوله پیچیده و دارای ابعاد متنوع و متعدد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است، در تأمین این نیاز نمی‌بایست از نقش و تأثیر شهرسازی و عوامل محیطی غافل شد. تبیین نقش کالبدی شهر بر کاهش جرائم، موضوع با اهمیتی است که در قالب نظریه‌های نوین شهرسازی مورد بحث قرار گرفته است. این امر از آن جهت دارای اهمیت است که فرآیندهای طراحی فضاهای شهری کمتر به پتانسیل‌های بالقوه مناطق شهر و ساختمان‌ها در کاهش یا جلوگیری از جرائم توجه می‌شود. رویکرد CPTED در طراحی و برنامه‌ریزی محیط و منظر شهری، در تلاش است تا با رعایت استانداردهای ویژه‌ای در ساخت سیمای محیط کالبدی، به ارتقاء ایمنی در شهر دست‌یافته و از این راه به احساس امنیت ساکنین شهر کمک نماید. استراتژی CPTED در ارتباط با طراحی محیطی و با هدف کاهش جرم شامل اصول بنیادین است که عبارتند از: تعیین قلمرو، افزایش امکان نظارت طبیعی و مراقبت طبیعی، روشنایی، منظرسازی، امنیت فیزیکی، کنترل دسترسی، فعالیت پشتیبانی و نگهداری که بدون دانستن آنها نمی‌توان از این تکنیک استفاده نمود. این پژوهش با تکیه‌ی بر روش تحلیلی-منطقی و با توجه به اطلاعات موجود به تعریف واژه امنیت و تعریف مفهوم امنیت و نظریه‌های مربوط به کانون‌های جرم‌خیز در فضای شهری پرداخته است و در ادامه به رویکرد CPTED می‌پردازد و در نهایت راه‌کارهایی را در راستای بهبودی و ارتقاء امنیت برای کاهش جرائم فردی و اجتماعی در محیط شهری و محیط معماری ارائه شده است.

واژگان کلیدی: CPTED، پیشگیری از جرم، کاهش جرائم فردی، طراحی محیطی، امنیت.

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۳۷۱۸۸۷۸۱۱، رایانامه: rostamifarnoosh@gmail.com نشانی محل کار: خوزستان، اهواز، کوروش، فاز ۴، شهرک شهید عباسپور.

در قرن حاضر همزمان با رشد کلانشهرها و افزایش جمعیت، مسائل و مشکلات شهرنشینی رشد چشمگیری یافته است. بروز انواع ناهنجاری‌های اجتماعی در فضاهای شهری از جمله این مشکلات است (کلانتری و همکاران، ۱۳۸۸: ۶). در پیشگیری از وقوع بسیاری از جرائم، فضاهای شهری و کیفیت محیط می‌تواند عامل تعیین‌کننده باشد. امروزه طراحی محیط به منظور پیشگیری از وقوع جرم بخشی مهم از دانش شهرسازی و عمران شهری را شکل می‌دهد. به اعتقاد بسیاری از نظریه‌پردازان یکی از رویکردهای مطرح در شهرسازی برای ارتقاء امنیت در فضاهای شهری، رویکرد CPTED می‌باشد (Cozens, ۱۳۸۶: ۶).

متخصصین نظریه CPTED بر این باور است که مجرمان، ارتکاب جرم را انتخاب میکنند و در واقع "ارتکاب جرائم معلول فرصت‌های جرم‌خیزی است". در نتیجه راه‌حل مناسب را کم‌کردن فرصت‌های مجرمانه می‌داند. نظریه CPTED را می‌توان این‌گونه تعریف کرد: طراحی مناسب و کاربرد مؤثر عناصر محیطی از ارتکاب به جرائم پیشگیری کرده و علاوه بر بهبود کیفیت زندگی بر ترس ناشی از جرم نیز غلبه می‌نماید (Crown, ۱۳۷۸: ۴۶).

توجه به این رویکرد را در دهه اخیر، می‌توان ناشی از بحران‌های وقوع جرائم گسترده در فضاهای عمومی و نیمه‌عمومی شهری دانست که علی‌رغم هزینه کرد منابع مالی گسترده، نتایج مورد انتظاری را برای مدیران شهری به ارمغان نیاورد (Cozens, ۱۳۷۹: ۱۳۶). مقایسه چگونگی رعایت شاخص‌های کالبدی ممانعت از جرم در یک بافت قدیمی و بافت جدید شهری نشان می‌دهد که اگرچه امنیت علاوه بر ابعاد عینی، بر فرآیندهای ذهنی ادراک امنیت نیز تأثیر دارد و از این رو به آسایش روانی شهروندان کمک به توانمندسازی محیط‌های کالبدی شهر از بعد فیزیکی و کنترل و بازدارندگی در بعد مکان، باعث کاهش رفتارهای مجرمانه در فضاهای شهری می‌شود. به لحاظ عینی در فضاهای عمومی بافت جدید، به علت بهتر بودن شاخص‌های کالبدی، در شرایط مناسب‌تری است، ولی احساس امنیت در نزد ساکنین بافت قدیم بیشتر بوده و تحت تأثیر انسجام اجتماعی بالاتر در منظر شهری بافت قدیم قرار دارد. این انسجام اجتماعی خود نتیجه اجتماع‌پذیر بودن محیط مسکونی این محلات و بالابودن حس تعلق به محیط مسکونی و در نتیجه پیدایش هویت مشترک در میان ساکنین آن است (رجبی، ۱۳۹۴: ۲). رویکردهای جدید طراحی محیطی بر این نکته تأکید دارند که با توجه به ساختار کالبدی فضاهای شهری و تدوین و اعمال ضوابط ویژه در آنها، می‌توان به میزان گسترده‌ای از ارتکاب جرائم شهری جلوگیری کرد (Wilson, ۱۳۷۶: ۴۸). به عبارت دیگر اگر محیط به‌نحوی طراحی شود که بتواند باعث بهبود نظارت افراد شود، تعلق خاطر ساکنان را به قلمرو خود بالا می‌برد و با ایجاد تصویری مثبت از محله، فرصت‌های مجرمانه را کاهش خواهد داد و مجرمان را از ارتکاب جرم باز می‌دارد (میرجمشیدیان و دیگران، ۱۳۹۵: ۳۲). بر این اساس در این مقاله به تعاریف، مبانی، مفاهیم، معیارها، شاخص‌ها، اهداف و راهبردهای این رویکرد اشاره شده است. ضرورت تحقیق حاضر را می‌توان در این مهم خلاصه کرد که نظریه‌پردازان زیادی از جمله مازلو توجه به امنیت و نیاز به احساس امنیت را یکی از نیازهای اولیه هر انسان می‌دانند و امروزه ما در شهرها شاهد بی‌توجهی به ظرفیت‌های بالقوه مناطق شهری در کاهش و جلوگیری از جرائم فردی و اجتماعی هستیم. به‌همین دلیل است که معماران، شهرسازان و طراحان شهری باید توجه داشته باشند که طراحی فضا بدان‌گونه نباشد که موجب بزه و ایجاد ناامنی گردد.

روش تحقیق:

این پژوهش با تکیه بر روش تحلیلی-منطقی و با توجه به اطلاعات موجود به تعریف واژه امنیت و تعریف مفهوم امنیت و نظریه‌های مربوط به کانون‌های جرم خیز در فضای شهری پرداخته است.

پیشینه تحقیق

با ورود به قرن بیستم، بحث تأثیرگذاری محیط و نقش آن در تحقق بزهکاری وارد مرحله تازه ای شد. تئوری تأثیر محیط کالبدی ساخته دست بشر بر رفتارهای او از اوایل دهه ۶۰ تا ۷۰ میلادی در آمریکا مطرح شد (کلانتری و دیگران، ۱۳۹۰: ۵۴). همان‌طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود، بعد از این دهه بود که در اثر فعالیت‌های افرادی چون جین جاکوبز، اسچلمو آنجل، الیزابت وود، سی. ری جفری و اسکار نیومن و غیره این نظریه و روابط میان محیط و جرم بیشتر آشکار شد (قائدرحمتمی و شمسی، ۱۳۹۲: ۶۵). نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی روی محیط‌هایی که معمولاً هدف رفتارهای جرم خیز واقع می‌شوند، تمرکز می‌کند و سپس روی تکنیک‌ها و روش‌هایی که می‌توانند رفتارهای جرم خیز را در محیط‌های تحت تأثیر واقع شده کاهش دهند، تأکید می‌ورزد (۱۳۹۰: ۶۲۹، Sakip).

جدول شماره (۱)، سیر نظریه پردازی پیرامون نظریه CPTED

دهه	نظریه پرداز	نظریات و اصول پیشنهادی	پیشینه اقدامات و ملاحظات جهانی در آرای اندیشمندان و صاحب‌نظران شهری
۱۹۶۰	جین جیکوبز	چشمان ناظر بر خیابان؛ مرزبندی روشن بین فضای عمومی و خصوصی؛ پیوسته مورد استفاده قرار گرفتن پیاده راه‌ها؛ ایجاد اختلاط در کاربری	✓ نیاز به خیابان‌های امن در شهر (چشم‌های ناظر بر خیابان). ✓ جداسازی و تشخیص مکانهای عمومی و خصوصی. ✓ تنوع کاربری و اختلاط آنها در سطح شهر. ✓ استفاده مؤثر و بازدارنده از حضور عابران پیاده در مناطق شهری برای کاهش احتمال وقوع جرائم.
۱۹۷۰	رای جفری	انتشار کتاب پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی که در انتخاب نام رویکرد CPTED مؤثر بود؛ کاهش وقوع جرم از طریق حذف تقویت‌کننده‌های آن	✓ کاهش پتانسیل طبیعی جرم‌خیزی مناطق شهری. ✓ شهروندان باید ببینند و دیده شوند (نظارت عمومی). ✓ شفافیت و در معرض دید قرار گرفتن فضاهای عمومی. ✓ اشتیاق مردم برگزارش و برخورد با تخلفات و جرائم.

<ul style="list-style-type: none"> ✓ قلمرو بندی و ایجاد حس مالکیت در ساکنین. ✓ نظارت طبیعی و توانایی دیدن و دیده شدن. ✓ بهبود سیمای ساختمان. ✓ مجاورت کاربردی مسکونی با دیگر امکانات مورد نیاز مردم. ✓ خلق فضای قابل دفاع. ✓ بررسی تأثیر گونه‌های مسکن بر توانایی ساکنان در کنترل محیط. ✓ وجود کمترین میزان فضای غیر قابل دفاع در بلوک های شهری مشکل از خانه های تک واحدی قرار داشتن با آپارتمان‌ها در میان خانه های تک واحدی و بلند مرتبه ها از نظر دارا بدون فضای غیر قابل دفاع دارا بودن بیشترین میزان فضای قابل دفاع در بلند مرتبه ها. ✓ راحت تر بدون کنترل فضاهای عمومی برای ساکنین در آپارتمانهای کم واحد. 	قلمرو و ایجاد حس مالکیت در ساکنین؛ نظارت طبیعی و توانایی دیدن و دیده شدن؛ بهبود سیمای ساختمان؛ مجاورت کاربری مسکونی با دیگر امکانات مورد نیاز مردم؛ بررسی تأثیر؛ (خلق فضای قابل دفاع) نوشتن کتابی در اصلاح قبلی اش، با عنوان گونه های مسکن بر توانایی ساکنان در کنترل محیط؛ وجود کمترین میزان فضای غیر قابل دفاع در بلوک های شهری متشکل از خانه های تک واحدی؛ قرار داشتن باغ آپارتمان‌ها در میان خانه های تک واحدی و بلند مرتبه ها از نظر دارا بودن فضای غیر قابل دفاع؛ دارا بودن بیشترین میزان فضای غیر قابل دفاع در بلند مرتبه ها؛ راحت تر بودن کنترل فضاهای عمومی برای ساکنین در آپارتمان های کم واحد	اسکار نیومن	۱۹۷۰
<ul style="list-style-type: none"> ✓ ارائه تئوری (پنجره های شکسته پنجره های شکسته هستند که فرصت را برای ارتکب و احتمال وقوع جرائم در سطح شهر فراهم می کنند. ✓ کاهش پتانسیل های طبیعی جرم خیزی مناطق شهری. ✓ اشاره به ناپسامانی طراحی محیط مصنوع. ✓ اشاره و تأکید به ناکارآمدی قوانین و استانداردهای طراحی شهری و معماری نقش موانع طبیعی و بازدارنده های موقعیتی در کاهش فرصت دهی برای تجاوزات و جرائم شهری. 	نگهداری و مواظبت از محله نظیر عدم وجود عناصری چون پنجره های شکسته یک ساختمان، وجود آشغال و... در محله؛ ارائه نظریه پنجره های شکسته؛ کاهش ظرفیت طبیعی جرم خیزی مناطق شهری؛ اشاره و تأکید بر ناکارآمدی قوانین و استا ندارد های طراحی شهری و معماری؛ نقش موانع طبیعی و باز دارنده های موقعیتی در کاهش فرصت دهی برای تجاوزات و جرائم شهری	ویلسون و کلینگ و پل براتینگهام	۱۹۸۰
<ul style="list-style-type: none"> ✓ مباحث مرتبط با جرم را به شرح زیر ارائه کرده است: اهمیت مکانهای ملاقات شهری، اندازه منطقه، تفاوت و تراکم خانه ها و تعداد سکنه، تسهیلات برای جوانان، حضور ساکنان شهر و مسئولیت ساکنان. 	ایجاد رویکرد نسل دوم CPTED و توصیه به در نظر گرفتن مسائل اجتماعی و روانشناسانه در ورای توجه به محیط فیزیکی برای پیشگیری از جرم در مناطق مسکونی	ساویل و کلوند	۱۹۸۰
<ul style="list-style-type: none"> ✓ نه راهبرد در راستای ارتقاء امنیت از جمله تعریف دقیق مرز فضاها، گنجانند فعالیت های امن در محل های نا امن و بر عکس، طراحی دوباره برای افزایش نظارت طبیعی و در کل ارابه اساراتژی و راهبردهای CPTED در سطح جهان و برگزاری کنفرانس های بین المللی. 	ارابه استراتژی و روش مندی این رویکرد؛ برگزاری کنفرانس ها و همایش های بین المللی با عنوان CPTED	تیم کرومسونل برنامه های آموزشی جهانی CPTED	۱۹۹۰ و ۲۰۰۰
	ایجاد مدل امنیت گستری که وظیفه‌ی ایجاد امنیت و پایدار نگه داشتن آن در محلات را به ساکنین واگذار می کند تا به کمک متخصصین به این امر مهم دست یابند.	ساویل	۲۰۰۰

تعریف فضای شهر

عام ترین تعریفی که از شهر ارائه گردیده است، این است که آن را مکان اسکان گروهی انسان ها و محل فعالیت های آنها می دانند. بر طبق نظر این عده، شهر فقط ساختمان نیست بلکه مکان انسان ها، گروه ها، سازمان های اجتماعی، طبقات، خانواده ها و غیره می باشد. در اکثر تعاریف، مفهوم شهر با توجه به سه جنبه اساسی مطرح می گردد: گروه ها و طبقاتی که در شهر زندگی میکنند؛ سابقه و قدمت شهر که معرف تمدن انسانی است؛ شیوه سکونت که برگرفته از فرهنگ شهروندان است (ربانی، ۱۳۸۵: ۱). فضای شهری عنصر ضروری زندگی سالم شهری است (پارسی، ۱۳۷۹: ۲). پس می توان نتیجه گرفت که شهر مکان کنش های اجتماعی افراد در فضاهای مختلف برای گروه های اجتماعی است و بستر مطالعه پدیده ها و به عبارتی آزمایشگاه جامعه شناسی است (ربانی، ۱۳۸۵: ۶). فضای اجتماعی شهر: شامل مجموعه گویه هایی است که، فضای شهر را از جنبه های ذهنی انسانی، رفتارها، کنش ها و اخلاقیات و نحوه نمایش آنها در سطح شهر که توسط کنشگران در زندگی شهری ارائه می شود، بیان می دارد (مدیری، ۱۳۸۵: ۱).

ویژگی های یک فضای امن شهری

به عنوان یک اصل کلیدی، برنامه ریزان شهری باید به این نکته توجه کنند که شهرها باید به گونه ای ساخته شوند تا حداقل نیازهایی از این قبیل را تأمین کنند: افراد بتوانند ببینند و دیده شوند، بشنوند و شنیده شوند، بتوانند کمک کنند یا فرار کنند. بطور کلی برخی از ویژگی های یک فضای امن شهری را می توان به شرح زیر بیان داشت:

در یک فضای امن و راحت مردم تمایل دارند که یکدیگر را ببینند و آن فضا قابلیت اجتماعی شدن خواهد داشت. اتصالات به پیرامون آن فضا (دسترسی‌ها) راحت‌تر صورت می‌گیرد. مکان خوبی برای انجام یکسری از فعالیت‌ها می‌شود. آن فضا جذاب می‌شود و در اذهان باقی می‌ماند. بطور کلی یکی از نشانه‌های اصلی یک فضای امن شهری رونق و حیات جاری در آن است (حاتمی نژاد، ۱۳۹۶: ۱۲).

در پروژه فضای امن، که در سال ۲۰۰۲ مطرح گردید، برای یک فضای امن چهار ویژگی تعیین شده است:

- ۱) **بهره‌وری:** مردم انتظار دارند از شرایط محیطی و امکانات یک فضا برای فعالیت‌های خود استفاده کنند. فضای خالی از فعالیت، نیاز به امنیت ندارد. اگر مردم در فضای اجتماعی، امنیت لازم را برای فعالیت‌های خود احساس نکنند، از حضور در فضاهای اجتماعی امتناع می‌ورزند.
- ۲) **قابلیت دسترسی و ارتباط:** یکی از معیارهای ارزیابی محیط امن، قابلیت دسترسی به امکانات موجود در آن است.
- ۳) **راحت بودن و احساس آرامش:** مردم ضمن آن که راحت بودن در فضا را مشاهده می‌کنند، باید تصور ذهنی خوشایندی از آن داشته باشند.
- ۴) **داشتن روابط اجتماعی:** مردم باید در روابط اجتماعی خود با دیگران در یک فضا احساس امنیت کنند و بتوانند در شبکه تعاملی فعال شوند (سفیری، ۱۳۸۷: ۱۴۷).

۱) مفهوم امنیت

مفهوم امنیت به دفاع یا حفاظت از خود، خانواده، دوستان و اموال باز می‌گردد. این مفهوم در فضای شهری از یک سو با جرم و از سوی دیگر با مفهوم بزه دیده ارتباط پیدا می‌کند. خاطرنشان می‌شود که باید میان ترس و خطر، یا احساس امنیت و در امان بودن تفاوت قائل شد. از نظر علمی در مخاطرات جرم، یعنی ترس از وقوع جرم به اندازه خود آن، یعنی خطرهای آماری حاصل از وقوع جرم اهمیت دارد. واکنش نسبت به ترس از قربانی شدن، باعث می‌شود که بسیاری از مردم، از خطرات دوری کنند یا حداقل میزان در معرض خطر قرارگرفتن را کاهش دهند، که این خود می‌تواند منجر به عدم حضور مردم نه تنها در یک مکان خاص بلکه در بیشتر فضاهای عمومی شود (مدیری، ۱۳۸۴: ۱۴).

۲) ویژگیهای فیزیکی محیط در رابطه با حس امنیت

خصوصیات برخی فضاهای شهری به گونه‌ایست که زمینه ترس بیشتری را فراهم می‌آورد. عدم وجود نور کافی در خیابان، خوابیدن بی‌سرپناهان و معتادان در کنار خیابان و نبود پیاده رو در اتوبان‌ها از آن جمله‌اند. براساس نظریه اسکار نیومن (۱۳۵۱) فضاهایی که امکان دیدن و دیده‌شدن در آنها بیشتر باشد و در ضمن امکان کمی برای فرار فراهم آورند پتانسیل کمتری برای فعالیت مجرمان فراهم می‌آورند. از این رو، برای مثال استدلال می‌شود که دیوارها و پرچین‌ها می‌توانند به عنوان موانع فیزیکی تلقی شوند و حس ناامنی را افزایش دهد در حالی که وجود نشانه‌ای که حاکی از نظارت مردم بر محله باشد می‌تواند حس امنیت را افزایش دهد (Schweitzer، ۱۳۷۵: ۱).

صالحی (۱۳۸۷) عوامل مؤثر در جرائم و خشونت‌های شهری و در نتیجه عدم احساس امنیت را به چند دسته تقسیم می‌کند: اندازه شهر، نرخ رشد شهر، نقش محلات شهری (کیفیت و ساختار فضایی محلات)، توزیع ناعادلانه خدمات و عامل محرومیت و عدم بهره‌مندی از امکانات عمومی، وجود مساکن ناسالم، الگوی کاربری زمین و کمیت و کیفیت فعالیت‌ها (صالحی، ۱۳۸۷: ۵۷).

۳) مفهوم جرم

دورکیم عقیده دارد جرم پدیده طبیعی اجتماعی است و از نظام، فرهنگ و تمدن هر اجتماع ناشی می‌گردد و تا زمانی که اجتماع و نظام آن باقی است، جرم نیز دارای خصوصیت دائمی خواهد بود و هر عملی که وجدان عمومی را جریحه‌دار کند جرم محسوب می‌شود (دانش، ۱۳۷۳: ۴۶). به عبارت دیگر تمامی جوامع و گروه‌های انسانی دارای هنجارهای خاص خود هستند که با یک تداوم خاص و در مدت زمان طولانی به وجود آمده‌اند، قوانینی که سرپیچی از آن‌ها مستوجب مجازات است و تغییر در این هنجارها به عنوان جرم تلقی می‌شود (Kasan، ۱۳۸۳: ۱۶).

۴) ناامنی

ناامنی پدیده‌ای احساسی و ادراکی است و بیشتر به احساس روانی شهروندان از عوامل تهدیدکننده مانند جرم ارتباط دارد. ممکن است احساس ناامنی فرد با واقعیت خارجی که همان عوامل تهدیدکننده است، تطابق نداشته باشد یا به عکس با آن همخوانی داشته باشد؛ بنابراین احساس ناامنی، نوعی نگرش فرد به محیط بیرون یا از جنبه عوامل تهدیدکننده است (رضوان، فتحی، ۱۳۹۷: ۹۱).

۵) ارتباط بین شهر و جرم

ارتباط بین شهر و جرم از آن جهت است که ویژگی‌های فضایی محیطی شهر می‌تواند پرورش دهنده‌ی جرائم خاصی باشد. نکته اساسی آن است که شرایط عینی و کالبدی زندگی شهری می‌تواند روابط شهروندان با شهر را محدود سازد. ریشه‌ی این محدودسازی تعاملات با شهر، نگرانی و ترس آنان از تعرض اعمال و رفتارهای مجرمانه است. شهروندان برای کاهش آسیب‌ها و ضررهای چنین تعرضی ترجیح می‌دهند تا حیطة ی بده بستان خود را با شهر محدود کنند (علیخواه و نجیبی، ۱۳۹۴: ۱۱۱).

برنامه‌ریزان شهری تأکید می‌کنند با توجه به ساختار شهری (مورفولوژی) می‌توان ضمن بررسی فرآیند شکل‌گیری شهر، به عوامل محیطی مرتبط و مؤثر بر پیشگیری از جرم پرداخته و علاوه بر مشخص کردن نواحی جرم‌زا در شهرها، به تأثیر نقش تراکم شهرها، نحوه توزیع نقاط داغ جرم و عوامل مؤثر بر آن‌ها توجه داشت. امروزه ثابت شده که مؤثرترین طرح‌ها و اقدامات آنهایی هستند که با طبیعت و محیط هماهنگی دارند. شرایط خاص محیطی و ژئومورفیک برخی مناطق باعث شده که این مناطق برای وقوع برخی جرائم بیشتر مستعد باشند (پازوکی زاده، ۲۰۰۸: ۳۸).

امروزه بافت شهرها تغییر کرده است. محلات و ارتباطات دوستانه زمان قدیم از بین رفته است و این باعث عدم نظارت شده است. خودی و بیگانه را نمی‌توان از هم تشخیص داد و قلمرو و مالکیت، دیگر دارای معنی سابق نیست. در واقع قبلاً فضاهای شهری شامل میدان‌ها و خیابان‌هایی بود که طراحی شده و مشخص بودند. اما در دوره اخیر هنگامی که دسترسی‌ها (بزرگراه‌ها، پل‌ها، تقاطع‌ها، ...) بخواهند مکان خود را در شهر بیابند آنگاه فضاهایی را ایجاد می‌نمایند که گم شده‌اند و

امکان نظارت دید بر آنها کم است و یا وجود ندارد، بنابراین تبدیل به فضاهای غیرقابل دفاع می شوند، که این مسائل در شهرهای بزرگ که جرائم بیشتری نیز در آن ها اتفاق می افتد، بیشتر نمود پیدا می کند (مرصوسی، علیزاده، حسین زاده، ۱۳۹۵: ۱۱۶).

۶) نظریه های مرتبط با کانون های جرم خیز شهری

اصطلاح کانون های جرم خیز اولین بار توسط برگر، کارتین و شرمندر سال ۱۳۴۷ و برای تحلیل مکانی بزهکاری مورد استفاده قرار گرفت. این واژه بیانگر یک مکان یا محدوده ی جغرافیایی است که میزان بزهکاری در آن بسیار بالاست. حدود این مکان می تواند بخشی از یک شهر، یک محله، چند خیابان مجاور و حتی ممکن است یک خانه یا یک مجتمع مسکونی باشد. برخی نیز در تعریف آن را «کانون های جرم خیز» معادل مکان های کوچک با تعداد جرم زیاد قابل پیش بینی، حداقل در یک دوره زمانی یک ساله دانسته اند (عباسی ورکی، ۱۳۸۷: ۵۶).

مرکز کاهش بزهکاری متعلق به وزارت انگلستان "کانون های جرم خیز" را به شرح زیر توضیح داده است: یک ناحیه جغرافیایی که در آن وقوع بزه از حد متوسط بالاتر است و یا ناحیه ای که وقوع بزهکاری در آن نسبت به توزیع جرم در کل ناحیه متمرکزتر است. مطابق این تعریف "کانون های جرم خیز" محدوده های مشخص و معینی است که سهم زیادی از کل جرائم در کل محدوده مورد مطالعه را در خود جای داده است (کلانتری و توکلی، ۱۳۸۶). کلارک نیز کانون های جرم خیز را محدوده هایی می-داند که نسبت به محدوده های دیگر، مردم برای درخواست کمک، بیشتر با پلیس تماس میگیرند. از نظر او کانون های جرم خیز می توانند میزان جرائم محلی را افزایش دهند (عباسی ورکی، ۱۳۸۷: ۵۶).

۷) پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی

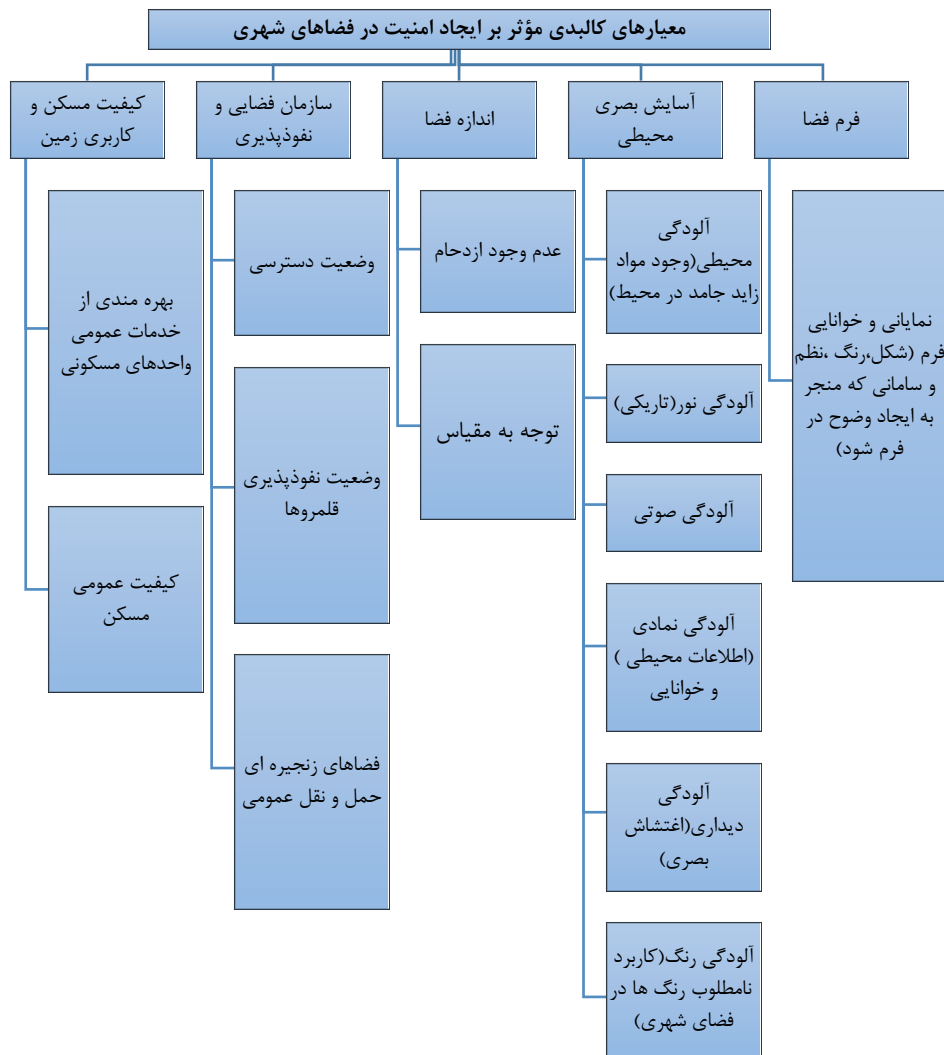
در سال ۱۹۶۹ جفری اولین کسی بود که نظریه ی پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی را ارائه داد. به نظر جفری جامعه شناسان به میزان قابل توجهی در عوامل اجتماعی مؤثر بر جرم از قبیل محرومیت، تأثیرات فرهنگی، خانواده و... اغراق کرده و به عوامل بیولوژیکی و فیزیکی توجه نکرده اند. او بر فرصت هایی که محیط در اختیار مجرمین قرار می دهد تأکید داشت و جرایم گوناگون را ناشی از فرصت های محیطی می دانست. این نظریه از شش جزء تشکیل شده است که عبارتند از: قلمروگرایی، نظارت، کنترل دسترسی، تصویر محیط سخت، آماج کردن و فعالیت های پشتیبانی (کلانتری و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۵).

۸) تعریف نظریه CPTED

امنیت دارای ابعاد عینی و ذهنی است. ابعاد عینی براساس آمار وقوع جرم و جنایت قابل توصیف است، اما ابعاد ذهنی که از آن با تعبیر احساس امنیت یاد می شود تأثیرپذیری زیادی از عوامل روانشناختی دارد. رعایت استانداردهای طراحی CPTED در محیط مسکونی باعث کاهش جرم خیزی و وقوع جرم می گردد، ولی این مورد برای ارتقاء سطح احساس امنیت ساکنین کافی نمی باشد و به نظر می رسد میزان اجتماع پذیر بودن فضا و میزان حس تعلق ساکنین به آن سایر عوامل محیطی و روانی هستند که تأثیر زیادی بر احساس امنیت دارند. وجود روابط همسایگی بالا در محله مسکونی، تأثیر زیادی در ارتقاء احساس امنیت ساکنین آن دارد. نظریه CPTED بر این ادعا استوار است که با طراحی مناسب و کاربردی مؤثر از محیط و با بهبود در کیفیت محیط زندگی می توان از جرم پیشگیری کرد و بر ترس از جرم نیز غلبه یافت (احمدی، ۱۳۹۳: ۹۶).

۹) معیارهای کالبدی تأثیرگذار در کاهش جرم خیزی فضا براساس رویکرد CPTED

- ۱- نمایانی و نظارت پذیر بودن فضا^۱
کیفیت محیطی است که بر اساس آن فضاهایی که احتمال وقوع جرم در آنها بیش تر است باید در معرض دید ساکنین قرار گیرند. برای رسیدن به این کیفیت مهم ترین عامل در طراحی چگونگی قرارگیری ساختمان ها و فضاهای فعالیتی نسبت به فضاهای جرم خیز است (Minnery et al, ۱۳۸۳: ۳۷).
- ۲- فضاهای قابل دفاع^۲
نظریه فضاهای قابل دفاع برای اولین بار توسط نیومن مطرح شد. این نظریه در ۳۵ سال گذشته مورد نقد و تکامل قرار گرفته و امروزه میزان ارتباط فضاها با فعالیت های معمول روزانه مهم ترین موضوع از تحقیقات مربوط به این حوزه می باشد. طراحی محیطی با چیدمان مناسب فعالیت های روزانه و همچنین در دسترس نمودن فضا و... می تواند در این زمینه به مداخله بپردازد (Reynald et, ۱۳۷۸: ۱۱).
- ۳- خوانایی و نفوذپذیری فضا^۳
خوانایی و نفوذپذیری محیط مسکونی باعث می شود تا افراد به راحتی جهت حرکت خود را انتخاب نمایند و در این محیط سردرگم نشوند. به این ترتیب از یک طرف زمینه اتلاف وقت و بیهوده گردی مجرمان در محیط برداشته می شود و از طرف دیگر ساکنین و عابرین کمتر در معرض خطر قرارگیری در فضاهای غیرقابل دفاع قرار میگیرند شکل U، L، در اینجا بسیار مهم است. توجه به کنج ها، فضاهای کم سطوح مورد توجه است. این فضاها باید به گونه ای طراحی شوند که فضا قابل رؤیت باشد (Kelly et al, ۱۳۷۸: ۸).

معیارهای کالبدی مؤثر بر ایجاد امنیت در فضاهای شهری از دیدگاه رویکرد CPTED
 منبع: برگرفته از (Minnery et al, ۲۰۰۳: ۳۷)

۱۰ اهداف جلوگیری از جرائم از طریق طراحی محیطی CPTED

اهداف جلوگیری از جرائم از طریق طراحی محیطی به قرار زیر است:

۱. کاهش جرائم شهری
۲. کاهش توان جرم خیزی مناطق شهری
۳. بهبود کیفیت زندگی
۴. افزایش رضایتمندی شهروندان
۵. تشویق طبقات اجتماعی به حضور در شهر
۶. تداوم امنیت در محیط شهری
۷. افزایش رفاه اجتماعی در محیط شهری
۸. افزایش فعالیت های اجتماعی
۹. افزایش فعالیت های اقتصادی
۱۰. افزایش میزان همکاری محله ای و مشارکت

فولدر سال (۱۳۷۰) نیز در مطالعات خود تحت عنوان "ساخت شهرهایی که کار می کنند" بر نقشی که محیط کالبدی در اوضاع شهر و امنیت در شهر دارد تأکید می-نماید. وی بیان می کند که: تنوع کالبدی محیط، گونه های مختلف گروه های استفاده کنندگان خیابان را ایجاد می کند، این گروه ها بخش های مهم یک زندگی سالم اجتماعی همگانی هستند و یک زندگی اجتماعی همگانی سالم دارای مجرمین کم تر و فرصت های ارتکاب جرم کمتر است. فولدر در خصوص تحقیقی در تورنتو توضیح می دهد که از ساکنان چند ناحیه با کالبد متفاوت در خصوص احساس امنیت در شهر سؤال شده بود. ساکنانی که بیشتر احساس عدم امنیت می کردند. در واحدهای همسایگی ای ساکن بودند که ساختمان های آن دارای قدمت یکسان بوده و سکونت کاربری اصلی آنها محسوب می شده است و توسعه های بلند مرتبه در آنها صورت گرفته است. وی در ادامه توضیح می دهد که: همان طور که جین جیکوبز نیز اذعان داشت، مردمی که در نواحی ای با کالبد متنوع

زندگی می کنند یعنی جایی که تنوع بالا و کاربری های مختلط وجود دارد، طول بلوک ها کوتاه هستند و ساختمان های جدید و قدیم در کنار یکدیگر قرار دارند، بیشتر احساس امنیت وجود دارد.

استراتژی CPTED در ارتباط با طراحی در جهت کاهش جرم

رفتارهای خلاف نشان می دهد که تصمیم گیری برای انجام دادن یا ندادن کار خلاف بیشتر تحت تاثیر حس پذیرفتن و ریسک به دام افتادن می باشد تا حس آسودگی ناشی از آزادی بر پایه این نتایج CPTED از استراتژی های اتخاذ شده خود را بر پایه افزایش ریسک تفتیش و دستگیری استوار ساخته است. استراتژی CPTED در ارتباط با طراحی در جهت کاهش جرم شامل موارد زیر است:

۱- قلمرو	۵- امنیت فیزیکی
۲- نظارت طبیعی	۶- کنترل دسترسی
۳- روشنایی	۷- فعالیت پشتیبانی
۴- منظر سازی	۸- نگهداری

۱) قلمرو^۴

به عقیده ای پروین آلمن: قلمروگرایی ساز و کاری برای فراهم آوردن خلوت است. «رفتار قلمروگرایی سازوکاری است برای تنظیم حریم بین خود و دیگران که با شخصی سازی یا نشانه گذاری یک مکان یا شیء و تعلق آن به یک فرد یا یک گروه بیان می شود» (آلمن، ۱۳۸۲: ۱۲۷). نمونه قلمروگرایی را می توان به شرح ذیل مطرح نمود: ممانعت از ورود افراد ناشناس و متفرقه به مجتمع های مسکونی اداری و ... توسط بخش های نگهبانی، قراردادن موانع در ورودی فضاهای مختلف شهری، نصب موانع برای جلوگیری از ورود وسیله نقلیه، حصارکشی زمین یا حیاطها یا مسیرهای مختلف، نصب پلاک یا تابلو، نصب سیستم های مدار بسته و مانیتورینگ فضاهای عمومی و خصوصی شهری (آلمن، ۱۳۸۲: ۱۲۷).

این تعاریف بعضی از ویژگی های اصلی قلمروگرایی را پیشنهاد می کنند:

- ۱) احساس مالکیت و حق انسان نسبت به یک مکان.
  - ۲) شخصی سازی و نشانه گذاری یک محوطه.
  - ۳) حق دفاع در مقابل مزاحمت.
  - ۴) تأمین کارکردهایی که نیازهای فیزیولوژیک تا نیازهای شناختی را شامل می شود (لنگ، ۱۳۸۶: ۱۶۹).
- راهبردهای زیر می تواند در بالابردن حس قلمروگرایی ساکنان مؤثر باشد:
- ۱) بهتر است آپارتمان ها و ساختمان ها به بخش های مجزا تقسیم شوند به گونه ای که ساکنان یکدیگر را شناخته و غیرساکنان را به راحتی تشخیص دهند.
  - ۲) هر یک از این بخش ها باید طراحی مختص به خود را داشته باشد به طوری که به آن مکان هویت بخشد.
  - ۳) با ایجاد موانع واقعی و نمادین می توان از ورود غریبه ها به این مکان ها کاست و آنها را از ارتکاب جرم باز داشت.
  - ۴) برای القاء این که فرد از فضایی بیرونی به فضایی خصوصی وارد می شود می توان از بوته ها، تغییر سطح زمین، حصارها و تغییر رنگ زمین استفاده کرد (Brown and Bentley, ۱۳۷۱: ۶۱).

۲) نظارت طبیعی^۵

در زمینه نظارت یا مراقبت که می توان آن را بخشی از محافظت بالقوه محله یا مجموعه های مسکونی دانست، اگر مجرم تصور کند در صورت ارتکاب جرم در معرض نظارت و مشاهده قرار خواهد گرفت اگر چه به واقع نیز این گونه نباشد، احتمال ارتکاب جرم توسط وی کمتر خواهد شد (Bennett, ۱۳۶۶: ۵۵). نظارت بر سه گونه است: غیررسمی یا طبیعی (از طریق پنجره ها)، رسمی یا سازمان یافته و مکانیکی روشنایی و دوربین مدار بسته. نظارت طبیعی و غیررسمی وقتی محقق می شود که منزل به گونه ای طراحی شود که ساکنان داخلی بتوانند به راحتی بر فضاهای خصوصی، نیمه خصوصی و عمومی کاملاً نظارت داشته باشند. این نظارت معمولاً از طریق پنجره ها ممکن می شود.

در زمینه نظارت طبیعی می توان استراتژی های طراحی را به صورت زیر برشمرد:

- ۱) در مجتمع های مسکونی بهتر است فضایی برای جمع شدن افراد طراحی شود تا ساختمان ها را به گونه ای طراحی کنید که درهای خارجی در خیابان یا جانب همسایه ها قابل رؤیت باشد.
  - ۲) در چهار طرف ساختمان، پنجره نصب کنید تا میدان دید مناسب ایجاد شود.
  - ۳) فضای پارکینگ را از محل درها و پنجره قابل رؤیت کنید.
  - ۴) طراحی باید به گونه ای باشد که نظارت اتفاقی و تصادفی را افزایش دهد.
  - ۵) فضای بازی کودکان به نحوی طراحی شود که از ساختمان های مجاور قابل دیدن باشند (رجبی، ۱۳۹۴: ۴۰).
- در مجتمع های مسکونی بهتر است فضایی برای جمع شدن افراد طراحی شود تا علاوه بر تقویت تعامل اجتماعی، حس مالکیت نیز افزایش یابد (قورچی-بیگی، ۱۳۸۳: ۳۲۸).

۳) روشنایی^۶

روشنایی تأثیر غیرقابل انکاری در پیشگیری از جرم دارد. روشنایی دو کار انجام می دهد:

نخست اینکه به کسانی که ناظر یک وضعیت هستند کمک می‌کند که واضح‌تر ببینند و دیده شوند. دوم اینکه مردم را تشویق به حضور بیشتر در محیط می‌کند، زیرا رؤیت‌پذیری بیشتر موجب احساس امنیت بیشتر و افزایش چشم‌های ناظر بر خیابان می‌شود (Cozens and et.a, ۱۳۸۳:۳۲۸).

معمولاً هنگامی که فرد از فضایی تاریک وارد فضایی روشن می‌شود احساس امنیت می‌کند. علاوه بر این، روشنایی می‌تواند با افزایش فرصت نظارت برای افراد و بالا بردن قلمروگرایی در محله و القاء حس امنیت، علاوه بر کاهش جرم، بر ترس از جرم نیز غلبه کند (باقری، زمانی، زمانی، ۱۳۹۵:۸۴).

۴) منظرسازی^۷

چشم انداز عامل مهمی در جلوگیری از جرم می‌باشد و می‌تواند همانند یک طرح معماری به طور جامع مؤثر باشد. به عنوان یک حصار سمبلیک می‌تواند زون‌ها را از هم جدا کند. حصار تزئینی، سطوح گل، پوشش چمن و... چشم اندازهایی هستند که می‌توانند زون‌ها را تفکیک کنند.

کاربرد دیگر منظر در جلوگیری از تبهکاری برانگیختن حس زیبایی است که در این صورت محیط جذاب حس غرور و مالکیت انسان را ترغیب می‌کند (باقری، زمانی، زمانی، ۱۳۹۵:۸۴).

۵) امنیت فیزیکی^۸

مشکل امنیت پروژه‌های ساختمانی این است که طراحان این سیستم‌ها با جرم و جنایت آشنا نیستند. عواقب تأسف بار این پدیده، در میزان ورود غیرمجاز جنایت‌کاران به واحدهای تجاری و مسکونی دیده می‌شود. طرح روشنفکرانه‌ی امنیت فیزیکی در موفقیت پروژه‌ها بسیار کمک می‌کند. عملکرد صحیح دفاع مسلحانه و رفع ضعف امنیتی از نقطه نظر ساختار معماری می‌تواند برخورد مؤثری با مشکلات اجتماعی آینده باشد. در برخی از منابع مفهومی به نام سخت‌کردن اهداف جرم (مشکل کردن هدف) از مشخصات اصلی امنیت فیزیکی به حساب می‌آید (نجفی و هاشم بیگی، ۱۳۷۷:۳۲۳).

سخت‌کردن آماج، سنتی‌ترین روش پیشگیری از جرم در عین حال یکی از اجزای تکنیک CPTED است. هدف از سخت‌کردن آماج یا اهداف جرم، افزایش امنیت فیزیکی آماج‌های جرم است، تا بدین وسیله کار مجرمان به هنگام ارتکاب جرم مشکل‌تر شود. این روش بر این فرض مبتنی است که می‌توان از طریق کاهش درجه آسیب‌پذیری آماج‌هایی که فرصت ارتکاب جرم را فراهم می‌آورد از وقوع جرم جلوگیری کرد (نجفی و هاشم بیگی، ۱۳۷۷:۳۲۳).

۱- راهکارهایی که میتوان در این زمینه برشمرد عبارتند از:

۱- درهای ورودی ساختمان مخصوصاً در مجتمع‌های مسکونی بهتر است حالت ارتجاعی داشته باشند، به نحوی که درب پس از باز شدن، خود به خود به طور مستقیم بسته می‌شود (رحمت، ۱۳۸۵:۱۶۹).

۲- از طریق نصب موانع فیزیکی مانند نرده، دروازه، قفل، اختلال الکترونیکی و غیره می‌توان سخت‌کردن آماج را افزایش داد.

۳- استفاده از پوشش‌های سخت و غیرقابل خراش یا غیر قابل نوشتار مثل استفاده از پوشش‌های نانو، سنگ‌های سخت و مقاوم در برابر خراش و نوشتار، رنگ‌های تیره و غیرقابل رنگ‌کردن (باقری، زمانی، زمانی، ۱۳۹۵:۸۵).

۶) کنترل دسترسی^۹

کنترل دسترسی‌ها از طریق آشکار ساختن تفاوت میان دو فضای عمومی و خصوصی میزان جرم را محدود می‌کند. در این روش ورودی‌ها و خروجی‌ها، حصارها، نورپردازی و محوطه‌سازی کنترل می‌شود. کنترل دسترسی بر این نکته تأکید دارد که با محدود کردن دسترسی می‌توان فرصت ارتکاب جرم را کاهش داد. به عبارت دیگر با کم‌کردن ورودی مجتمع‌های مسکونی یا ساختمان‌ها به حداقل ممکن، می‌توان از میزان جرائم کاست. کنترل دسترسی و ورودی‌ها شامل راهبردهای غیررسمی یا طبیعی مانند تعریف فضاها، رسمی یا سازمان یافته مانند استخدام نگهبان یا پذیرش در ورودی ساختمان و مکانیکی مانند قفل‌ها و آیفون‌های تصویری است (Cozens and et.a, ۱۳۸۳:۳۲۸).

راهکارهای زیر می‌تواند در جهت بهبود کنترل دسترسی در مجموعه‌های مسکونی و محیط‌های ساخته شده مفید باشد:

۱) از ابزارهایی استفاده کنید که ورودی‌های ساختمان‌های عمومی را به محض بسته شدن، قفل کنند. اجازه ندهید که بیش از چهار آپارتمان به طور

مشترک از یک ورودی استفاده کنند (پیشنهاد می‌شود که ورودی‌ها اختصاصی باشند).

۲) زمانی که طراحی به گونه‌ای است که ورودی آپارتمان‌ها خارج از راهروی داخلی است، دسترسی به راهروها را از یک نقطه محدود کنید.

۳) نشانه‌های آدرس باید هم بر ورودی جلویی ساختمان و هم بر ورودی پشتی ساختمان قرار داده می‌شوند.

۴) ایجاد تراس و ایوان که بر طرف ورودی و کوچه دید داشته باشند.

۵) مناطق گیاهکاری شده می‌توانند اختفای لازم را برای فعالیت‌های مشکوک فراهم سازند. ایجاد مناظر طبیعی را نباید از پیاده‌روها حذف کرد. همچنین

این مناظر طبیعی نباید محلی را برای اختفای متجاوزان ایجاد کنند. نحوه کاشت باید به گونه‌ای باشد که گیاهان بلندتر نزدیک به دیوارها و گیاهان

کوتاه تر بوته‌ها در مجاورت پیاده‌روها قرار گیرند. باید از کاشت بوته‌های بلندتر و درختان در محدوده راهروهای مخفی، ورودی‌ها و پنجره‌ها پرهیز کرد.

در پشت درختان بلند و گیاهان انبوه جرم و جنایت می‌تواند به سهولت صورت گیرد (Stollard, ۴۸-۱۳۶۹:۴۷).

۷) فعالیت پشتیبانی^{۱۰}

فعالیت پشتیبانی شامل استفاده از طراحی به منظور تشویق ساکنان در جهت استفاده و حضور بیش‌تر در فضای عمومی است، زیرا موجب افزایش نظارت و کنترل اجتماعی غیر رسمی خواهد شد. به عنوان مثال در بلوک‌های مسکونی متقابل که در طول خیابان با ورودی‌های مجزا قرار می‌گیرند، بین ساکنان روابط اجتماعی قابل توجهی شکل می‌گیرد. در این گونه مناطق، خیابان مسیری است که تبدیل به فضای نیمه‌عمومی می‌شود، اگر چه هرکس حق ورود به آن را دارد ولی در کنترل ساکنان است. وقتی مراقبت طبیعی از طریق پنجره‌های مشرف به خیابان تأمین شود و قابلیت انجام فعالیت‌هایی چون توقف اتومبیل در جلوی خانه،

حرکت پیاده در مسیرهای کوتاه، ملاقات در تقاطع خیابان‌ها و تعامل اجتماعی میان ساکنان بلوک مسکونی وجود داشته باشد، محیط زندگی زنده و دوست داشتنی می‌شود (لنگ، ۱۳۸۶:۱۸۴). همچنین وجود یک فضای تفریحی یا ورزشی علاوه بر افزایش احساس تعلق به محله موجب بیشتر شدن چشم‌های ناظر بر خیابان، افزایش فرصت نظارت، تقویت همبستگی اجتماعی و افزایش کنترل اجتماعی غیررسمی می‌شود (رجبی، ۱۳۹۴:۴۳).

۸) نگهداری^{۱۱}

تصویر و نگهداری از فضا، براین نکته تأکید دارد که امنیت و قابلیت زندگی در یک فضا بستگی به درک و تصویری دارد که ساکنان و محله‌های مجاور از آن فضا دارند. اگر ساکنان تصویر بدی از فضا داشته باشند، احتمال ارتکاب جرم در آن فضا بیشتر خواهد بود. این بخش از مفهوم نظریه CPTED با نظریه پنجره‌های شکسته رابطه تنگاتنگ دارد. یک پنجره تعمیر نشده و شکسته، خود نشانه‌ای از این است که هیچ‌کس نگران نیست و بنابراین شکستن پنجره‌های بیشتر هیچ هزینه‌ای ندارد (ویلسون و کلینگ، ۱۳۸۲:۱۸۱). نگهداری نیز بر همین امر تأکید دارد. به عبارت دیگر، اگر یک مجموعه یا محله تمیز بوده، دیوارنویسی‌ها سریع پاک شده و هرگونه خرابی سریع تعمیر شود، این تصور در ذهن هر که ایجاد خواهد شد که این محله یا مجموعه «ملک بدون صاحب» نیست و یک تصویری مثبت ایجاد می‌کند (باقری، زمانی، زمانی، ۱۳۹۵:۸۵).

نتیجه‌گیری

گسترده‌ی نیاز به امنیت وسیع‌تر از آن چیزی است که تصور می‌شود و در نبود آن، امکان رشد و شکوفایی اجتماعی شدیداً محدود خواهد شد. امروزه درصد بسیاری از مردم در شهرها زندگی می‌کنند و شلوغی شهرها و ضرورت تأمین امنیت شهری باعث می‌شود که در طراحی شهری از اصول و نظریه‌های مطرح در این زمینه استفاده کرد. در پیشگیری از جرم از طریق طراحی CPTED ایده‌ی اصلی این است که محیط فیزیکی دست‌کاری شود تا وقوع جرم از طریق تقلیل بروز رفتارهای خلاف کاهش یابد. البته این رویکرد مدعی این نیست که پادزهر تمام جرائم است و می‌تواند به طور کلی احساس ناامنی را ریشه‌کن کند. بلکه این رویکرد در قالب بخشی از سیاست جامع و درکنار اجرای سایر راهبردهای پیشگیری از جرم، می‌تواند از اثربخشی مطلوبی برخوردار باشد. امروزه نظریه پردازان در پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیط بر فرصت‌هایی که محیط در اختیار مجرمین قرار می‌دهد تأکید دارند و جرائم گوناگون را ناشی از فرصت‌های محیطی می‌دانند و برای بهبود امنیت فضاهای شهری راهکارهایی چون ایجاد فضاهای قابل دفاع، کنترل دسترسی، بهبود سیستم روشنایی، ایجاد فضاهای قابل نظارت و پرهیز از طراحی شطرنجی ارائه می‌دهد.

نتایج کاربردی به کارگیری تکنیک CPTED نشان داده با اجرای این تکنیک موارد ذیل به دست می‌آید:

- کاهش جرائم شهری
- بهبود کیفیت زندگی
- افزایش رضایتمندی شهروندان
- تشویق طبقات اجتماعی به حضور در شهر
- افزایش فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی
- افزایش میزان مشارکت محله‌ای

ارتقاء حس تعلق به مکان زندگی و ماندگاری بیشتر در محلات

پی‌نوشت‌ها:

(land scaping) ^۷	(visibility and surveillance) ^۱
(physical security) ^۸	(defensible space or territoriality) ^۲
(access control) ^۹	(legibility or permeability) ^۳
(activity support) ^{۱۰}	(Territoriality) ^۴
(maintenance) ^{۱۱}	(Natural surveillance) ^۵
	(lighting) ^۶

منابع

- ۱) افولی، رسول؛ ظهیری، ساناز؛ بذلی، سکینه و عیوضلو، داوود (۱۳۹۲)، بررسی ابعاد حقوقی قوانین امنیت شهری و عملکرد مسئولان در ساماندهی معضلات امنیتی شهروندان (مطالعه‌ی موردی: منطقه‌ی ۱۳ شهر تهران)، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، دوره‌ی چهارم و پنجم، شماره ۳۹ ص ۳۹.
- ۲) باقری، معصومه؛ زمانی، ابوالفضل و زمانی، محسن، (۱۳۹۵)، سناریوی ایجاد امنیت در فضا‌های شهری با استفاده از روش CPTED (با تأکید بر توانمندسازی امنیتی شهرها)، مطالعات جغرافیایی، عمران. مدیریت شهری، دوره ۲، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۵، صفحه ۷۹-۸۷.
- ۳) پورجعفر، محمدرضا، محمودی‌نژاد، هادی، رفیعیان، مجتبی، انصاری، مجتبی، (۱۳۸۷)، ارتقاء امنیت محیطی. کاهش جرائم شهری با تأکید بر رویکرد CPTED، ویژه‌نامه مهندسی معماری و شهرسازی، جلد ۱۹، شماره ۶، صفحه ۷۳-۸۲.
- ۴) حاتمی‌نژاد، حسین، تبیین نقش فضاهای شهری در پیشگیری از وقوع جرم و ایجاد امنیت، مجله سپهر، دوره بیست و دوم، شماره هشتاد و هفتم، صفحه ۶۸-۷۶.
- ۵) ربانی، رسول. (۱۳۸۵)، جامعه‌شناسی شهری، تهران: انتشارات سمت و دانشگاه اصفهان، چاپ دوم.
- ۶) رجیبی، آریتا (۱۳۹۴). کاربرد نظریه CPTED در کاهش جرائم شهری، فصل‌نامه آمایش محیط، شماره ۳۸، صفحه ۲۷-۴۶.
- ۷) رحمت، م (۱۳۸۵). "نقش معماری و شهرسازی در پیشگیری از جرم"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق (ع)، صفحه ۱۶۹.
- ۸) سفیری، خدیجه، (۱۳۸۷)، نقش نهادهای غیردولتی محله‌ای در تأمین امنیت اجتماعی، مجله مطالعات.
- ۹) صالحی، ا. (۱۳۸۷). ویژگی‌های فضای شهری امن، تهران، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- ۱۰) لنگ، ج. (۱۳۸۶). آفرینش نظریه معماری - نقش علوم رفتاری در طراحی محیط، ترجمه علیرضا عینی، انتشارات دانشگاه تهران، صفحه ۱۸۴.
- ۱۱) مرصوصی، نفیسه؛ صفرعلیزاده، اسماعیل؛ حسین‌زاده، رباب، (۱۳۹۳)، نقش طراحی محیطی در پیشگیری از وقوع جرائم شهری (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهر اصفهان)، صفحه ۱۱۱-۱۲۴.
- ۱۲) میر جمشیدیان، علی؛ نعمت‌زاده، همت و عباس پور، سیاوش (۱۳۹۵)، پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی، پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، سال دوم، شماره ۴ CPTED، صفحه ۳۱.
- ۱۳) نجفی ایراندآبادی، علی حسین؛ هاشم بیگی، حمید، (۱۳۷۷). دانشنامه جرم‌شناسی، چاپ اول، دانشگاه شهید بهشتی.
- ۱۴) ویلسون، ج و کلینگ، ج. (۱۳۸۲). "نظریه پنجره‌های شکسته"، ترجمه محمد صدیقی، مجله حقوقی و قضایی دادگستری، شماره ۴۳.
- ۱۵) Alikhah, F. najibi. R. M. (۲۰۰۶), Women and fear of crime in urban spaces, Journal of Social Welfare, Vol. ۶, No. ۲۲.
- ۱۶) Bennett .T. ۱۹۸۶. Situational Crime Prevention From The Offender Perspective .In Heal & Laycoke.
- ۱۷) Brown .B. B. .Bentley .D. L. ۱۹۹۳. "Residential burglars judge risk: the role of territoriality" Journal of Environmental Psychology .Vol. ۱۳ No. ۱.
- ۱۸) Cozens, P., D.Hiller, G., Prescott, "Crime and the design/residential Property-Exploring the Theoretical Background"; Journal of Property Management, Vol. ۱۹, Issue ۲, ۲۰۰۱, PP ۱۳۶-۱۶۴.
- ۱۹) Cozens, P.۲۰۰۸. Crime Prevention Through Environmental Design In Western Australia: Planning for Sustainable Urban Futures . Department of Urban and Regional Planning .Curtin University of Technology .Western Australia.
- ۲۰) Cozens, S. Hiller, D.(۲۰۰۵), Crime prevention through environmental design (CPTED): a review and modern bibliography University of Glamorgan, Pontypridd, UK.
- ۲۱) Crowe .T (۲۰۰۰). Crime Prevention Through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management Concepts .Butterworth .Heinemann .Oxford.
- ۲۲) Danesh, TZ. (۱۹۹۵), who is guilty, criminology is, keyhan Publishing, Sixth Edition.
- ۲۳) kalantari, M. Hndyani, A. Sarmad, MR. (۲۰۱۰), The center of mass of the rise in the formation of spatial patterns of Crime(Case Study: Birjand Aliabad checkpoint), Police Management Studies, Vol. ۵, No. ۴.
- ۲۴) Kasan, M. (۲۰۰۶), Principles of Criminology, Mir Ruhollah Sadiq Translator. Tehran, dadgostar Publication, First Edition.
- ۲۵) Minnery .John .Lim .Bill.(۲۰۰۵). Measuring Crime Prevention Through Environmental Design Jurnal of Architectural And Plannig Research.vol. ۳۳۰.
- ۲۶) Modiri, A. (۲۰۰۶), Crime, violence and a sense of security in public spaces, social welfare Quarterly, Vol. ۶, No. ۲۲
- ۲۷) Modiri, A. (۲۰۰۶), Crime, violence and a sense of security in public spaces, social welfare Quarterly, Vol. ۶, No. ۲۲.
- ۲۸) P. COZENS and et.al, (۲۰۰۵). CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN IN WESTERN AUSTRALIA: PLANNING FOR SUSTAINABLE URBAN FUTURES .Department of Urban and Regional Planning. Curtin University of Technology .Western Australia.
- ۲۹) Pazukizadeh, M. (۲۰۰۸), Investigation.
- ۳۰) Reynald .Danielle .Elffers .Henk.۲۰۰۹. The Future of Newman's Defensible Space Theory Linking Defensible Space and the Routine Activities of Place .European Journal of Criminology January vol. ۶ no. ۱۲۵.
- ۳۱) Stollard, p. ۱۹۹۱. Crime prevention through housing design Chapman and Hall, London.
- ۳۲) Wilson, J.Q., Knelling, G.L., "Making Neighborhoods Safe", the Atlantic Monthly, February ۱۹۸۹, PP. ۴۶-۵۲